

Maten, den biologiska mångfalden och ekologisk produktion

Naturskyddsföreningen

- Biologisk mångfald, matsystemet och lönsamhet på gårdsnivå
- Vad kan biologisk mångfald lära oss om "hållbarhet"?
- Vad betyder ekologisk produktion i sammanhanget?

Naturskyddsföreningen

De självklara målen

- Naturen ska må bra.
- Lantbrukaren ska ha det bra.
- Sverige ska uppnå en trygg livsmedelsförsörjning.

De självklara målen

- Naturen ska må bra.
- Lantbrukaren ska ha det bra.
- Sverige ska uppnå en trygg livsmedelsförsörjning.

Varför är vi inte där?

	Klimat	Biologisk mångfald
Byta input (t.ex. elektrifiering)	✓	?
End-of-pipe lösningar	✓	?
Effektivisering	✓	?

Naturskyddsföreningen

Billig mat genom
storleksrationalisering
och intensifiering

Ett rikt odlingslandskap
med hög biologisk
mångfald

Naturskyddsföreningen

Storleksrationaliseringen förenklar landskapet

Större fält i slättbygd =
minskad variation

Nedläggning i skogs-
och mellanbygd =
igenväxning =
minskad variation

Minskad biologisk mångfald i odlingslandskapet på grund av intensifierad markanvändning

Källa: Revisionsrätten.

Naturskyddsföreningen

Men storleksrationalisering är inte dålig i sig...

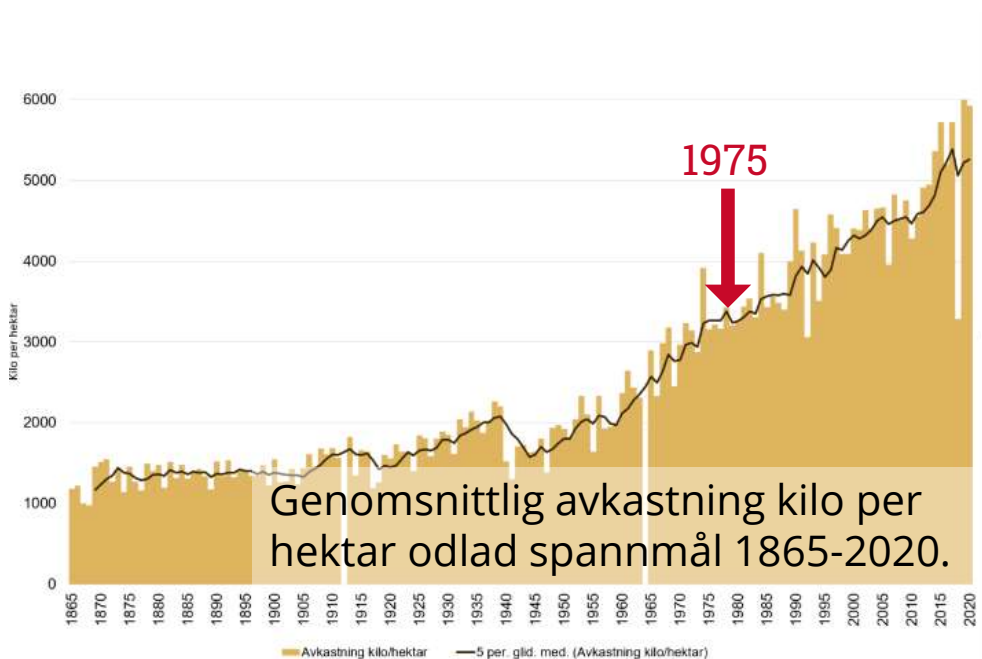
Bra lösningar på
dåtidens behov

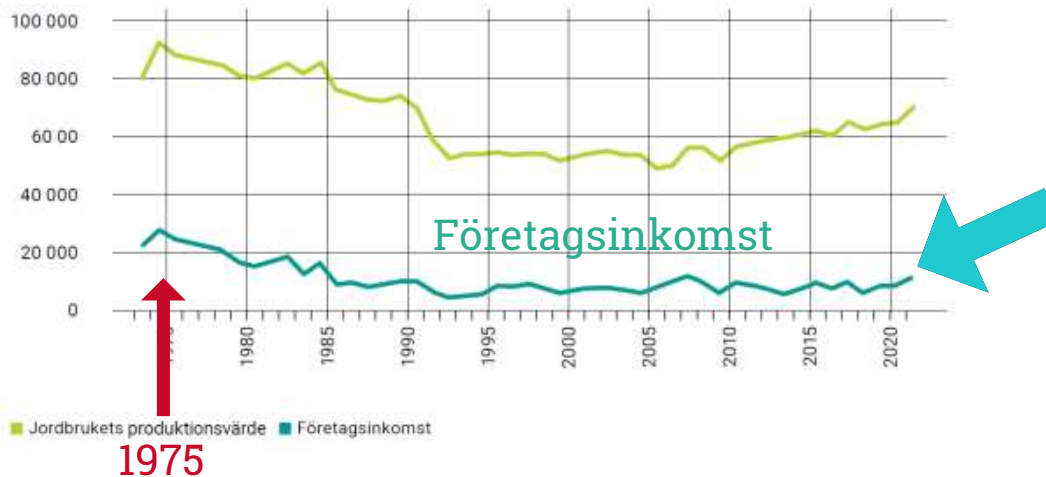
Dagens utmaningar
med naturkris,
bristande lönsamhet
och förlust av
lantbruksföretag

Avkastning och lönsamhet inom lantbruket

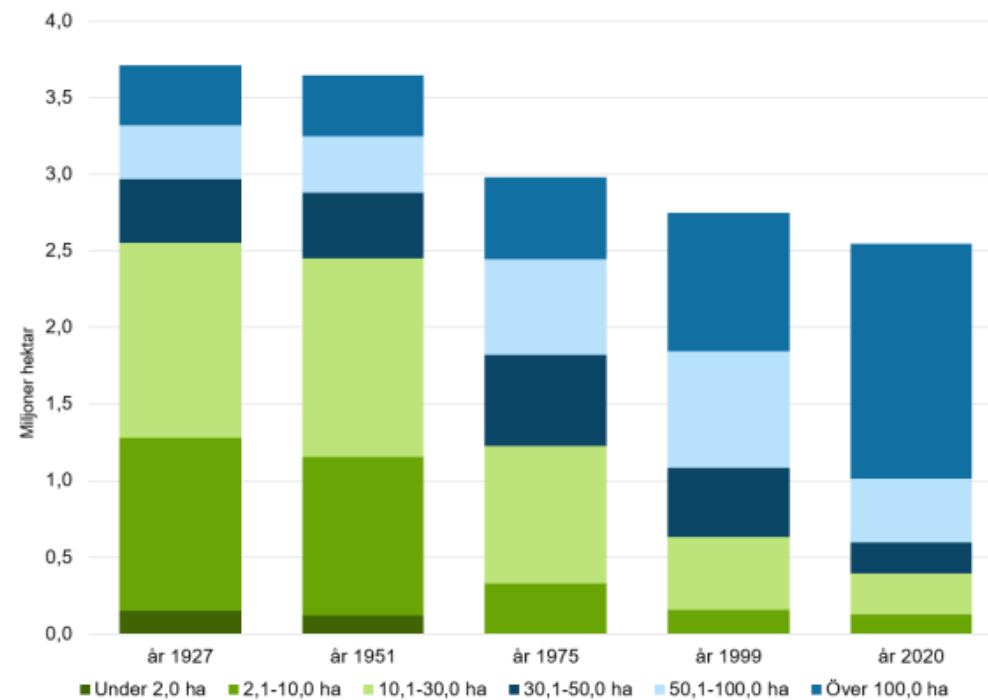
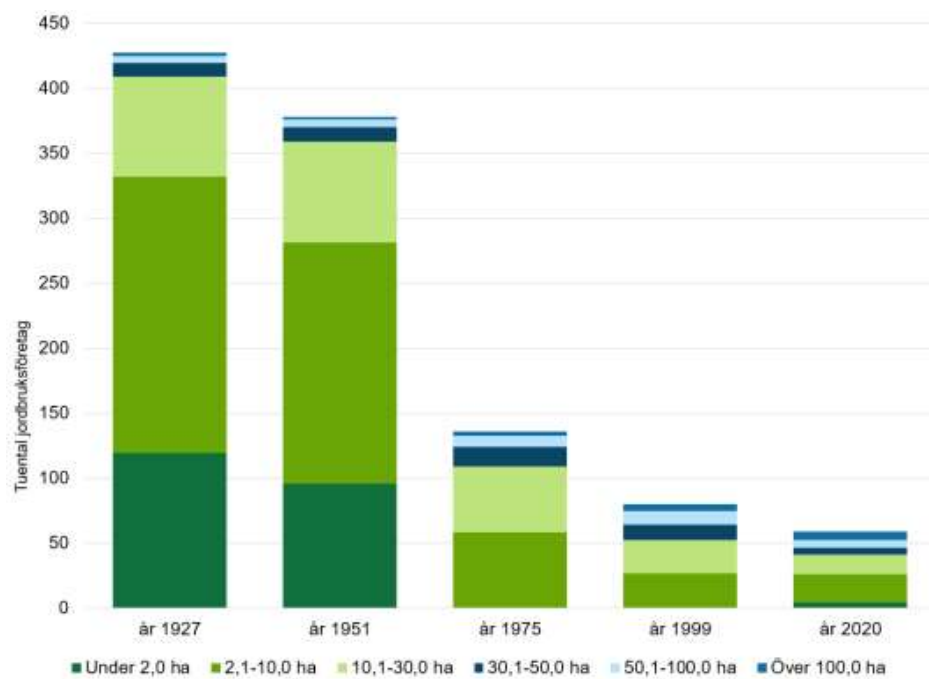

Figur 13. Jordbrukets produktionsvärde och företagsinkomst 1973–2021, miljoner kronor i 2020 års priser. Företagsinkomst efter att alla kostnader utöver företagarens arbetsättning och ränta på eget kapital dragits av. (Jordbruksverket 2023e)

Minskat antal gårdar

Förlusten av biologisk mångfald och förlusten av lantbruksföretag hänger ihop

Strukturrationaliseringen i svenskt jordbruk går mycket snabbt. I södra Sveriges slättbygder har 10 gårdar blivit till en, på bara 25 år. Omvandlingen får stora konsekvenser, både för hur landskapet ser ut, för den biologiska mångfalden – och för de bönder som överlevt i konkurrensen.

9 av 10 jordbruk borta på 25 år

PUBLICERAD 9 MAJ 2015

Omvandlingen i jordbruket är långt mer dramatisk än vad som syns i den officiella statistiken, visar ny lantbruksforskning. Så många som 9 av 10 jordbruk har lagt ner i slättbygderna de senaste 25 åren. Svenska bönder tvingas nu till nya strategier för att överleva.

Naturskyddsföreningen

Livsmedelssystemet har blivit sårbart.

Vår försörjningsförmåga och beredskap är låg.

Publicerad 2022-07-07

Forskare: Sluta lappa och laga ett ohållbart livsmedelssystem

Pandemin och Rysslands invasion av Ukraina har satt frågan om vårt nuvarande livsmedelssystem och tillgången till råvaror i fokus. Istället för att lappa och laga ett ohållbart system med kortsiktiga lösningar och bidrag, behöver politikerna nu ta tillfället i akt att tänka hållbarhet och beredskap i ett för att möta miljö- och klimatkrisen och andra kriser samlat.

Ett hållbart brukande i ett rikt odlingslandskap

- **Diversifiera landskapet i stort**
 - Mångfald av livsmiljöer
 - Biologiskt fungerade landskap
 - Vårda vattnet
 - Kulturlandskap och kulturarv
- **Främja fler värden på den produktiva marken**
 - Mera mångfald i växtföljder
 - Biologisk mångfald på åkern och i jorden
 - Kolinlagring
 - Minskad negativ belastning

Idag

Låt gå

An aerial photograph of a rural landscape. The foreground shows a large field of golden-brown crops, possibly corn, with a stone wall running along its edge. To the left, there are several farm buildings and a smaller field of green crops. The middle ground features a mix of green fields, some with rows of trees, and more farm structures. The background is a vast, flat landscape with a mix of green and brown fields, extending to a distant horizon under a clear blue sky. The overall scene depicts a typical agricultural landscape.

En annan
framtid

Vad hindrar oss?

Naturskyddsföreningen

Dagens förutsättningar ett resultat av marknad och politik

- Fokus på konkurrenskraft genom volym av fåtal varor
- Långsiktiga risker med dagens lantbruk underskattas
- Lantbrukets roll för naturförvaltning underfinansieras
- Lantbrukets roll för beredskap underskattas

Vision och mål för livsmedelsstrategin fram till 2030

Vision till 2030

Den svenska livsmedelskedjan år 2030 är globalt konkurrenskraftig, innovativ, hållbar och attraktiv att verka inom.

Övergripande målet

Det övergripande målet för livsmedelsstrategin ska vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Mål för 3 strategiska områden

Regler och villkor

Målet för det strategiska området Regler och villkor ska vara att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklningar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.

Konsument och marknad

Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

Kunskap och innovation

Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

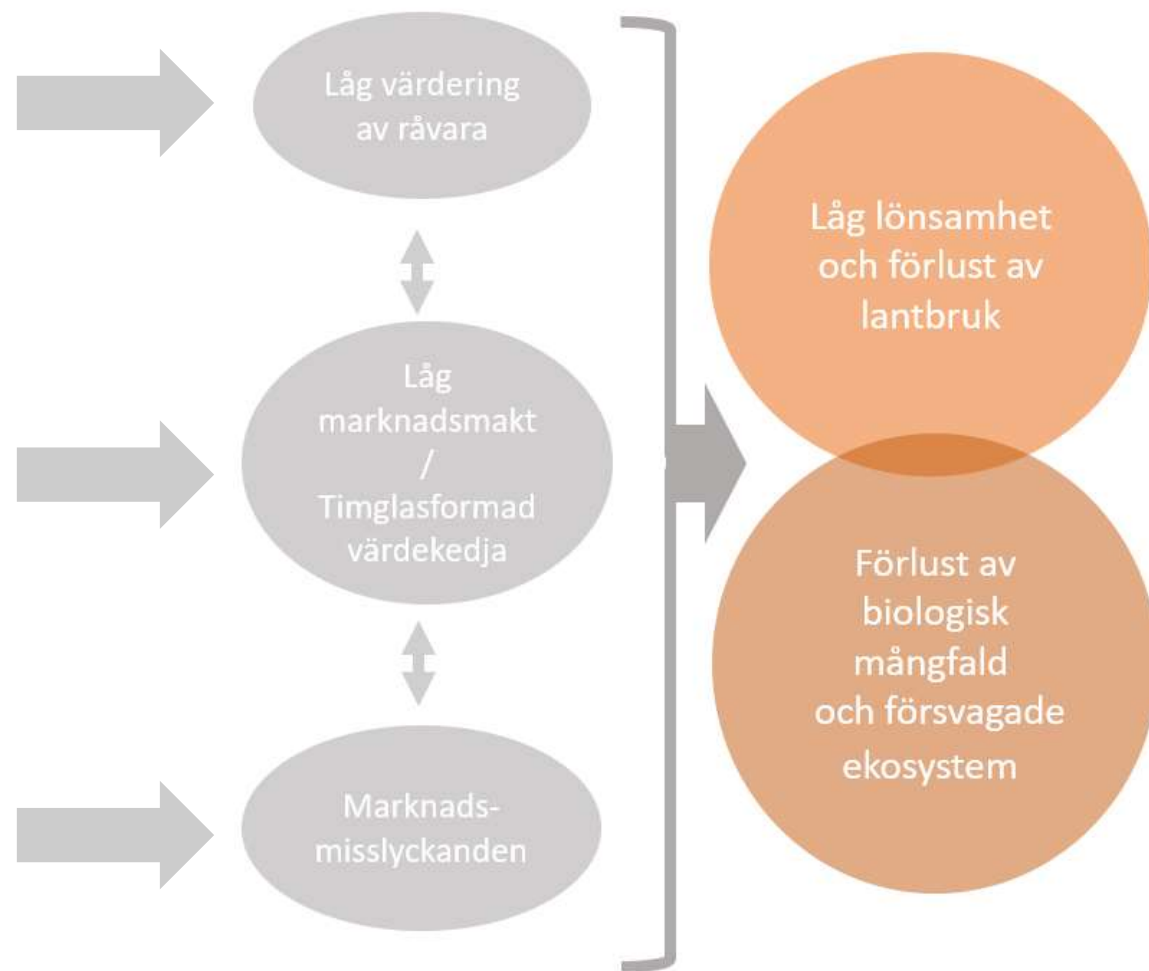
Regeringskansliet

Det lönar sig inte på gårdsnivå.

Vad håller tillbaka
lantbrukaren som vill
producera hållbart?

Målkonflikten mellan låg värdering av lantbrukets produkter och en mångfald av lantbruksföretag i en frisk natur måste fram i ljuset.

Vi behöver förändra både konsumtion och produktion

Naturskyddsföreningen

Vi behöver fördjupa den gängse uppfattningen om vad som menas med hållbarhet

Hållbarhet då

Minimera negativ påverkan på naturen

”Lyfta botten”

Exempel: **minska**
klimatpåverkan

Hållbarhet nu

Bygga upp positiva värden i naturen:

- Ekosystemtjänster
- Robusta ekosystem
- Rekreativa värden
- Naturkapital

Exempel:
stärk
biologisk
mångfald

Hur bedömer vi hållbar mat när vi vill stärka naturkapitalet?

Miljömässigt fotavtryck eller klimatpåverkan per vara kan vara relevanta mått på minskad negativ miljöpåverkan.

Men de säger inget om huruvida ditt val bidrar till att stärka naturkapitalet → t.ex. biologisk mångfald.

Naturskyddsföreningen

Hur bedömer vi hållbar mat utifrån ett omställningsperspektiv?

Miljömässigt fotavtryck eller klimatpåverkan per vara kan vara relevanta mått på minskad negativ miljöpåverkan.

Men de säger ganska lite om huruvida ditt val driver nödvändig omorganisation = omställning.

Naturskyddsföreningen

- Inga kemiska bekämpningsmedel = 30-50% högre biologisk mångfald
 - Inget konstgödsel = driver resurseffektivitet, lokala kretslopp och ökar mullhalt
 - Minskat beroende av långväga insatsvaror = minskad sårbarhet för turbulens på globala marknader
- Stärker naturkapitalet
- Ökar livsmedelsberedskapen

Naturskyddsföreningen

Eko "usp" är inte giftfritt

Ekos "usp" är omställning

Naturskyddsföreningen

- Planetens resurser räcker inte till för ohämmad konsumtionstillväxt. Vi måste sakta in.
- Ekologiskt lantbruk gör just det, genom lägre skördar per hektar och lägre avkastning per djur.
- Inbyggda restriktioner som:
 - ✓ rimmar med planetens kapacitet
 - ✓ ett anständigt uppförande mot djuren.
 - ✓ och driver nödvändig omorganisation = omställning

Naturskyddsföreningen

Kort om eko - vad har hänt efter 2016

- Coop fälldes i marknadsdomstolen
- Klimatdebatt slog mot ekologiskt på bristfälliga grunder
- Fokus ändrades till växtbaserat
- Från Sverige-märket lanserades 2016
- Närproducerat fick uppsving (Rekoringar mm)
- Livsmedelskedjorna minskade sitt intresse för ekologiskt Politiken kluven (jfr Danmark)

Naturskyddsföreningen

Vad händer just nu?

- Inflationsekonomi hämmar ekomarknaden
- Kommuner och regioner tar bort ekomål

MEN

- Biologisk mångfald allt viktigare
- Beredskap, resiliens och klimatanpassning på dagordningen
- Användningen av bekämpningsmedel ökar
- EU vill öka konsumtion och produktion av ekologiskt
- Konsumenter vill ha giftfritt, biodiversitet och djurvänligt men kallar det inte för eko
- Kedjor med tydliga ekomål håller ställningarna (Hemköp bäst på eko nu)

Naturskyddsföreningen

Länk till rapport:

<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/lantbruket-samhallet-och-den-biologiska-mangfalden/>

Naturskyddsforeningen

<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/lantbruket-samhallet-och-den-biologiska-mangfalden/>

Utblickar

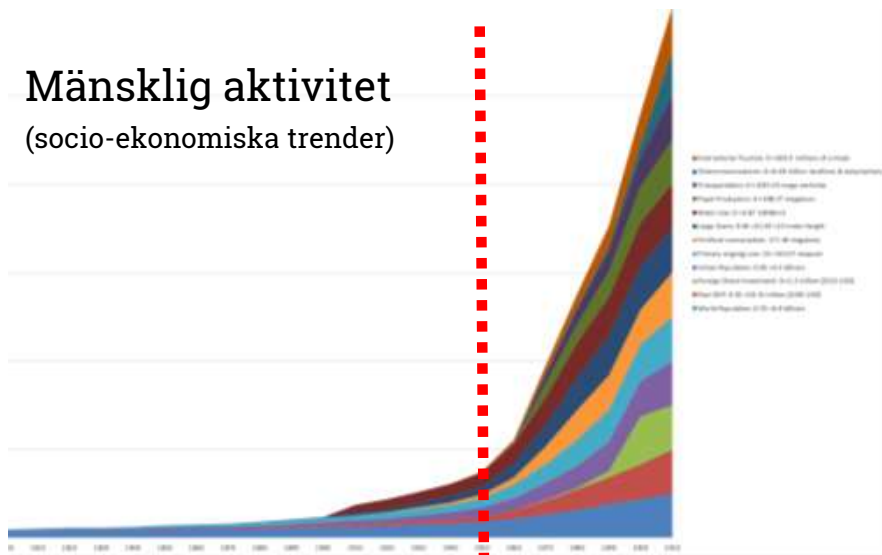
- Hur faser ska det här bli verklighet på en global marknad?
- Räcker marken till för båda mat och biologisk mångfald?
- Teknikens roll?
- Måste maten bli dyrare?
- Ska vi nu ha ännu mer regler och kontroller? (Förtroendegapet mellan myndigheter och lantbrukare.)
- Ska stora gårdar motverkas?

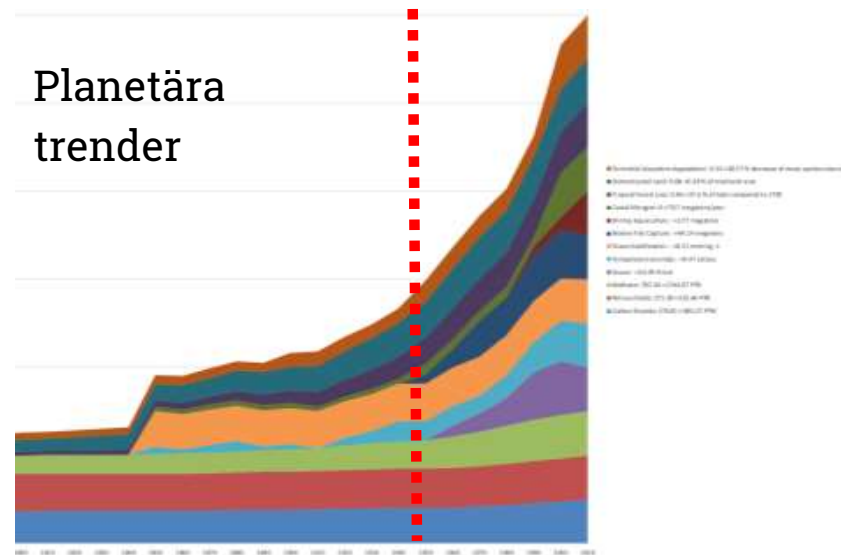

2. Överuttag av resurser - "den stora accelerationen"

Mänsklig aktivitet
(socio-ekonomiska trender)

Planetära
trender

Naturskyddsföreningen

Så här borde förutsättningarna se ut:

- God tillgång till god och nyttig mat
- Långsiktiga risker tas på allvar
- Lantbrukets roll för naturförvaltning är fullt finansierad
- Lantbrukets roll för beredskap är fullt finansierad

Naturskyddsföreningen

- Lokala kretslopp
- Minskat beroende av globala marknader
- Motståndskraft
- Bättre livsvillkor

Lantbruket behöver en ny och bredare beställning från samhället.

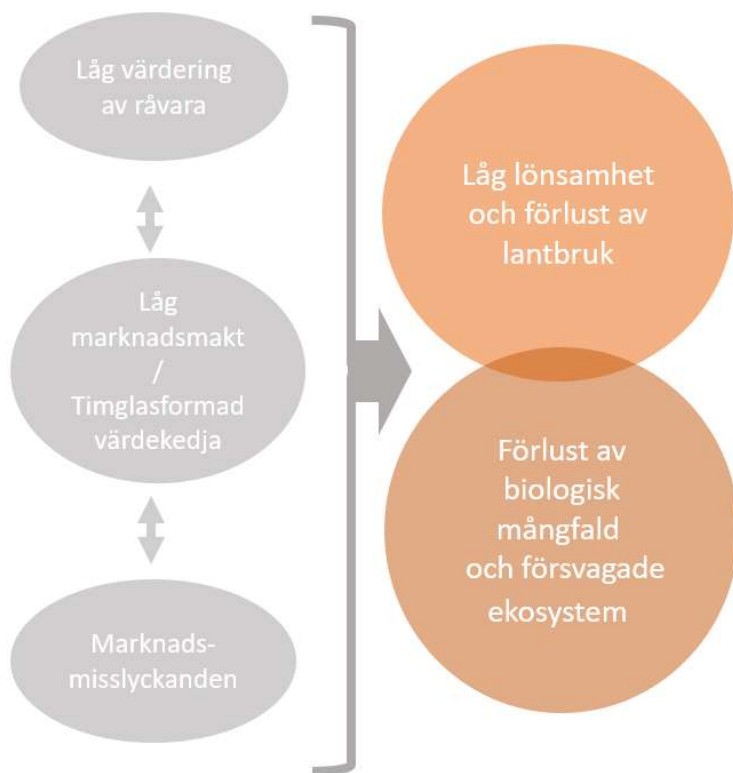
Större del av intäkter från samhällsnyttor? (miljö, beredskap, öppna landskap)

Marknadsutveckling

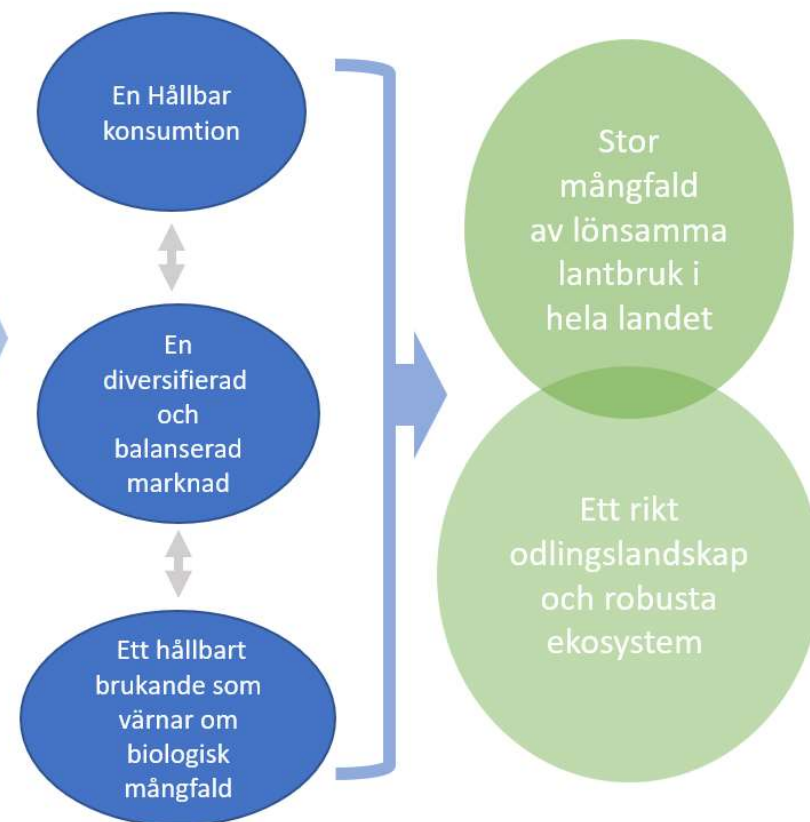

Ett sårbart livsmedelsystem

Ett resilient och hållbart livsmedelssystem

Transformation handlar om omorganisation – som skapar nya underliggande drivkrafter som förändrar hur vi gör saker

Det handlar inte främst om effektivisering, rationalisering och end-of-pipe lösningar inom befintliga produktionssystem.